

## บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การจัดการชลประทานแบบพื้นเมืองของล้านนาไท (เหมือง ฝาย และ พนัง) : ปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มชลประทานราษฎรในการจัดการการใช้น้ำในพื้นที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

โดย : นายศุภชัย นิมมานเหมินท์

ชื่อปริญญา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

สาขาวิชาเอก : พัฒนาสังคม

ประธานกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต : \_\_\_\_\_

(ไกรศรี นิมมานเหมินท์)

19 / ต.ค. / 2532

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของระบบการชลประทานแบบพื้นเมืองหรือที่เรียกโดยภาษาท้องถิ่นว่า ระบบเหมือง ฝาย และพนัง วัฒนธรรมในการจัดการชลประทานเพื่อการเกษตรดังกล่าวถือเป็นวัฒนธรรมในสายโลหิตที่มีประวัติการสืบทอดมาช้านานของชนชาติไตหรือไท ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของคนไทยในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ปัจจุบัน หรือที่รู้จักกันในนามของล้านนาไทย ในอดีตคนกลุ่มนี้นับเป็นชนชาติแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงที่รู้จักการจัดการการใช้น้ำชลประทานอย่างมีประสิทธิภาพนับเป็นประเด็นแรกของการศึกษา สำหรับประเด็นที่สองเป็นการศึกษาในเชิงวิจัยถึงปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือของกลุ่มชลประทานราษฎรในการจัดการ การใช้น้ำในระบบชลประทานแบบพื้นเมืองในสมัยปัจจุบัน กำหนดพื้นที่ศึกษาคืออำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ใช้ประชากรตัวอย่างจาก 6 กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานราษฎร รวม 150 คน วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรโดยใช้ค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ไคสแควร์ และค่า Phi หรือ Cramer's V แล้วแต่กรณี การทดสอบสมมติฐานกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากผลการวิจัย เพื่อทดสอบสมมติฐานปรากฏว่า ปัจจัยทางด้านการศึกษาและประเภทของพืชเศรษฐกิจที่ใช้เพาะปลูกมีความสัมพันธ์ในทางผกผันกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ในขณะที่ปัจจัย

ศุภชัย นิมมานเหมินท์. 2532. “การจัดการชลประทานแบบพื้นเมืองของล้านนาไท (เหมือง ฝาย และพนัง) : ปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มชลประทานราษฎร ในการจัดการการใช้น้ำในพื้นที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน = Lanna Thai Traditional Irrigation Management : Factors Influencing the Cooperation among the Members of the Local Irrigation System on the Water Supply Management in Amphoe Pa Sang, Changwat Lamphun.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทางด้านอายุ จำนวนที่ดินที่ถือครอง ระดับของรายได้ ขนาดของครอบครัว ความถี่ของการได้รับข่าวสาร และความถี่ของการเข้าร่วมในกิจกรรมการประชุมของกลุ่ม ล้วนมีความสัมพันธ์ต่อความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มชลประทานราษฎรในการจัดการการใช้น้ำชลประทานให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะจากผลของการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่

1. ควรสนับสนุนให้คนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวในชนบทมีส่วนร่วมในกิจกรรมของระบบการจัดการ

การใช้น้ำกลุ่มชลประทานราษฎร เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมดังกล่าว

2. ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและกลุ่มผู้ใช้น้ำฯ ได้ทราบถึงบทบาทบุญดีของพระราชบัญญัติ

การชลประทานราษฎร เพื่อถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการ การใช้น้ำชลประทาน

3. ควรพิจารณาแก้ไขบทบาทบุญดีของพระราชบัญญัติการชลประทานราษฎรบางมาตราให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมปัจจุบัน รวมถึงวัฒนธรรมการใช้น้ำของท้องถิ่น

4. ควรจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำฯ สายน้ำเดียวกันขึ้นเพื่อทำหน้าที่ประสานผลประโยชน์ในการใช้น้ำร่วมกัน โดยเป็นองค์กรแรกที่เข้าไปควบคุมการจัดสรรน้ำและระงับการพิพาทระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำฯ

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป มีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมคือ การศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบที่มีต่อประสิทธิภาพในการจัดการ การใช้น้ำของกลุ่มชลประทานราษฎรซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในยุคปัจจุบันประการหนึ่ง และอีกประเด็นหนึ่งก็คือการศึกษาถึงรูปแบบการจัดการจัดองค์กรที่เหมาะสมของกลุ่มชลประทานราษฎร และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชลประทานในอนาคต

ศุภชัย นิมมานเหมินท์. 2532. “การจัดการชลประทานแบบพื้นเมืองของล้านนาไท (เหมือง ฝาย และพนัง) : ปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มชลประทานราษฎร ในการจัดการการใช้น้ำในพื้นที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน = Lanna Thai Traditional Irrigation Management : Factors Influencing the Cooperation among the Members of the Local Irrigation System on the Water Supply Management in Amphoe Pa Sang, Changwat Lamphun.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.